

Туровська О. О.

Студентка 1 курсу спеціальності «Право» ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

Науковий керівник: Прокопенко І. П., кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ, м. Житомир, Україна

Конституційний захист прав людини і громадянина в сучасній конституції Болгарії

Сучасна конституція Болгарії була прийнята сьомим Великим народним зібранням 12 липня 1991. Конституція 1991-є порівняно невеликий за обсягом документ, що складається з преамбули, десяти розділів (169 статей) і перехідних і прикінцевих положенні, що має окрему нумерацію (9 параграфів).

Конституція регулює положення як громадян, так й іноземців, та інститут громадянства. Низка важливих положень щодо правового статусу особи міститься у першій главі “Основні засади”. Зокрема встановлено, що держава гарантує життя, гідність і права особи і створює умови для вільного розвитку людини у

громадянському суспільстві (ст. 4). Друга глава починається з положень про громадянство і режим іноземців, після чого йдеться про громадянські (особисті), політичні й соціальні права й свободи та визначаються основні обов'язки. [1]

Усі люди народжуються вільними і рівними у правах, є рівними перед законом (ст. 6). Закріплена заборона обмежень прав на дискримінаційних підставах. Гарантується політичний плюралізм. Основні права не можуть бути скасовані. Приписи Конституції діють безпосередньо. Перелік конституційних прав і свобод у цілому є традиційним, відповідає міжнародному праву.

До прав людини у Конституції віднесені право на життя, особисту свободу, недоторканність житла, свобода і таємність листування, свобода вибору місця проживання, свобода совісті, думки, право на освіту, розвиток своєї культури.

Зазначені права, здійснення яких можливе за умови болгарського громадянства: недоторканність приватного життя (ст. 32), право повернення до країни (ст. 35), вивчення болгарської мови (ст. 36), отримання інформації від державних органів (ст. 41), виборчі права (ст. 42), свобода зборів (ст. 43), право на труд (ст. 48), на здорове навколишнє середовище (ст. 55) тощо. Очевидно, що деякі права і свободи недоцільно віднесені до прав громадянина.

Стаття 57 передбачає заборону зловживання правами і використання їх на шкоду правам і законним інтересам інших осіб. Закріплено чотири способи обмеження прав і свобод.

Громадянство Болгарії і режим іноземців. У ст. 25 Конституції передбачено кілька способів отримання громадянства: якщо хоча б один із батьків є болгарським громадянином, народження на території республіки, якщо не отримано іншого громадянства за походженням. Воно може бути отримане і за натуралізацією, для чого необхідно проживати на території держави не менше 5 років (згідно із законом про громадянство 1968 р.). В особливих випадках за особливі заслуги перед Болгарією, для осіб болгарської національності, які перебувають у шлюбі з болгарськими громадянами, та деяких інших категорій осіб натуралізація можлива і без дотримання вищезазначеної вимоги.

У конституції Болгарії, зазначається, що особа, яка має громадянство, набуте нею з народження на території держави, не може бути його позбавлена. Цей принцип закріплено в пункті 2 статті 5 Конституції Болгарії, де зафіксовано, що «громадянство не може бути відкликано, якщо воно набуте з народження». [1]

Доповнення до ст. 22 Конституції Болгарії надали можливість набувати право власності на землю іноземцям та іноземним юридичним особам, що стає можливим у результаті вступу Болгарії до ЄС. [2]

Конституція передбачає заборону позбавлення громадянства громадян за народженням (натуралізовані громадяни можуть бути позбавлені громадянства у випадку вчинення тяжких злочинів проти Болгарії і протягом 5 років з моменту натуралізації при повідомленні неправдивих даних для отримання громадянства), заборону вигнання громадянина з країни і видачі іншій державі. Полегшений порядок отримання громадянства для осіб болгарського походження. Болгарські громадяни, що перебувають за кордоном, користуються заступництвом республіки. Іноземцям надається національний режим, крім випадків, встановлених у законодавстві (ст. 26), гарантується, що їх не буде вигнано й видано проти їх волі іншими державами (ст. 27). Республіка надає притулку тим, хто

переслідуються через свої переконання або діяльність на захист визнаних прав і свобод.

У Конституції можна виділити три блоки прав і свобод:

- громадянські (особисті) (статті 28-37). Поряд із загальновідомими свободами треба зазначити заборону насильницької асиміляції, яку закріплено через те, що за часів правління компартії проводилася політика обмеження прав і національної гідності тисяч мусульман, яке у 1984 р. втілювалося у насильницькій зміні імен болгар турецького походження (біля 10% населення).

Ст. 30 (3) У прямо передбачених законом випадках, що не терплять зволікання, компетентні державні органи можуть затримати громадянина, про що вони негайно повідомляють органи судової влади. Протягом 24 годин з моменту затримання орган судової влади виносить рішення про його законності.

- політичні (статті 39-45) - право брати участь у виборах і референдумах, проводити мирні збори, вільно об'єднуватися, висловлювати свою думку, отримувати і поширювати інформацію тощо.

- економічні, соціальні і культурні (статті 48-51) - право на труд і заборона примусової праці, на відпустку, на відпочинок, на здорові і безпечні умови праці, право робітників на страйк, об'єднання у профспілки, на страхування здоров'я, сприятливе природне середовище і обов'язок його берегти; рівність у шлюбі, рівноправність дітей, народжених у шлюбі і поза шлюбом, особливий захист державою жінки-матері; право на освіту (платну і безплатну), розвиток своєї культури, свобода творчості.

Ст.58. (1) Громадяни зобов'язані дотримуватися і виконувати Конституцію і закони. Вони зобов'язані поважати права і законні інтереси інших осіб. (2) Релігійні та інші переконання не можуть бути підставою для відмови від виконання обов'язків, встановлених Конституцією і законами.

Ст.59. (1) Захист Вітчизни - обов'язок і справа честі кожного болгарського громадянина. Зрада Батьківщині і зрада є найтяжчими злочинами і караються за всією суворістю закону.(2) Виконання військового обов'язку, умови і порядок звільнення від неї або заміни її альтернативною службою регулюються законом.

Ст.60. (1) Громадяни зобов'язані сплачувати податки і збори, встановлені законом, на їхню доходах і майну. (2) Податкові пільги і збільшення податків встановлюються тільки законом. [3]

Таким чином, Конституція Болгарії є зразком постсоціалістичного утвердження норм правової демократичної соціальної держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція Болгарії - [Електронний ресурс] : Режим доступу до ресурсу: <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/bulgaria.pdf>

2. Право Європейського Союзу // - К. Суїни, 2011. – с. 162

3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М. С. Горшенцова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. — 2 е вид., допов. і перероб. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 544 с